

ТМ	Г. XXII	Бр. 1-2	Стр. 31 - 49	Ниш	јануар - јун	1998.

UDK 334.72+332.021.8(497.11)(497.17)

Претходно саопштење

Драгана Раденковић-Јоцић

Примљено: 22.05.1998.

Економски факултет

Ниш

ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРОЦЕСА ТРАНСФОРМАЦИЈЕ ПРЕДУЗЕЋА У ЈУГОСЛАВИЈИ И МАКЕДОНИЈИ

Режи ме

Pri vati zaci ja u Saveznoj Republ i ci Jugosl avi ji i Republ i ci Ma-
kedoni ji ni je nova tema. Promena vl asni { tva u obe zemqe predstavqa os-
novu za su{ tinsku transformaci ju pri vrede. Ali svoji nska transf or-
maci ja ni je pi tawe formul e, ve} pri stupa. Te{ ko je utvrdi ti koji je to
opti mal ni model svoji nske transformaci je. Ali , jasni svoji nski odnosi ,
za{ ti ta svoji ne i po{ tovawe ugovora su karakteri sti ke koje dovode do
ve}e akti vnosti strani h i doma}ih i nvesti tora. Za ostvarewe struktur-
ni h tr` i { ni h reformi neophodne su dve osnovne mere. Prva je promena u
svoji nskoj strukturi , odnosno pri vati zaci ja. Bez pri vati zaci je ni je mogu-
}e kreirati tr` i { nu ekonomiju u kojoj preduze}i ma ni je potrebna asi-
tenci ja dr` ave, ni stvarnu i potpunu transformaci ju preduze}a. Kona--
no, bez transformaci je preduze}a pri vrede Jugosl avi je i Makedoni je se
ne mogu takmi -i ti na me|unarodnom tr` i { tu, i ostaju zatvorene i nepro-
dukti vne, { to vodi ekonomskoj zaostal osti i umawewu ` i votnog standar-
da. Druga je kompl etna promena u fi l ozof skom shvatawu ekonomije koje
je pri sutno u na-i nu rada vl ada obe zemqe. Vl ade moraju prestati da se
pona{ aju kao konkurenti preduze}i ma i da svoje kompetenci je usmere na
usvajawe pravne regul ati ve. Zakon o svoji nskoj t ransf ormaci ji Republ i-
ke Srbi je, savezni Zakon o preduze}i ma i Zakon o osnovama promene vl asni
{ tva dru{ tvenog kapi t al a, kao i Zakon o t ransf ormaci ji preduze}a
sa dru{ tveni m kapi t al om u Republ i ci Makedoni ji -i ne osnov pri vred-
ni h reformi u ovi m zemqama. Uporedni m posmatrawem se sagledavaju
sl i ~nosti pri vredne si tuaci je u kojoj se ove bal kanske dr` ave nal aze, i
mogu}nosti wi hove saradwe kao jednog od na-i na pokretawa pri vrednog
razvoja u ovoj geografskoj obl asti .

Kqu-ne re-i: svoji nska struktura, transformaci ja preduze}a, svoji nska
transformaci ja, tr` i { na reforma, svoji nska struktura

1. Uvod

Tranzicija u raniji m socijalisti~ki m zemqama trebal o je da obuhvati dva procesa: 1. privatizaciju vlasni {tva (dr`avnog i li dnu {tvenog u privatno), i 2. prestrukturiranje preduze}a i same pri vrede. Situacija u Jugoslaviji i Makedoniji je sl i -na. Po~etkom devedestih godina i raspadom SFRJ, Makedonija se, pored pri vrednih dilema, suo~ava sa zadatkom uspostavljanja i nstituci onalnih osnova o nastajaju i egzisti rawu suverene i samostalne dr`ave. Na primer, 1992. godine uvodi se nov~ana jedinica - denar, ~i me se posti `e monetarna samostalnost, a istovremeno se vodi i stabilizaci ona pol i tika u saradwisa MMF i Svetkom bankom. Ciq je bio jasan - podsticaj pri vredne aktivnosti. S druge strane, Jugoslavija se suo~ava sa sankcijama Saveta bezbednosti, ratnim okru`ewem i nezabele`enom i nflacijom koja u potpunosti zaustavlja pri vredni razvoj.

Gde se nalazi proces promene vlasni {tva u ovakvim uslovima?

Po~etak reformi u Makedoniji obel e`en je dono {ewem Zakona o transformaciji preduze}a sa dru {tvenim kapitalom i Zakona o preduze}ima.¹ I u Makedoniji je jasno da novi uslovi tr`i {ne pri vrede ne mogu postati stvarnost bez jasno def i ni sanih svojih prava.

U Makedoniji se po~elo najpre sa transformacijom vlasni {tva i tokori ste}i komercijalnih pri stupsa procenom i otкупom preduze}a "sl u-aj po sl u-aj". Proces prestrukturiranja preduze}a i pri vrede jo {ni je ni otpo~eo.

I u Srbiji, odnosno Jugoslaviji privatizacija nije nova tema. I pak, ovim radom bi }e detaljnije obra|ene odredbe najnovijeg Zakona o svojnskoj transformaciji Republike Srbije, jer se ~i ni da ima najvi {e sl i -nosti zakonu suseda - Makedonije.² Tako|e je pri sutnomi {qewe da zbog geografske blizine i sl i -nosti mnogobrojnih uslova - geografskih, mentaliteta, istorijskih, Srbija i Makedonija mogu svojom saradwom znatno dopri neti ne samo boqim susedskim odnosima, ve} i razvoju u ovom delu Balkana.

¹ Zakon o transformaciji preduze}a sa dru {tvenim kapitalom (Slu`beni glasnik Republike Makedonije, broj 38/93 i Zakon o preduze}ima (Slu`beni glasnik RM, 28/96)

² Zakon o svojnskoj transformaciji (Slu`beni glasnik Republike Srbije, broj 32/97)

Proces privatizacije u Srbiji započeo je 1990. godine. Od tada Srbija prolazi kroz tri faze: prva je faza "euforije" (1990-93), druga faza ponizavanja (1994-97). Ovaj celokupan period karakterizuje dva talasa: prvi koji je u vezi sa saveznim zakonom, a drugi je privatizacija započeta po republičkom zakonu. I kratka uporedna analiza ovih zakona biće kasnije data.

Do 1997. godine privatizacija u Srbiji nije dala pozitivne efekte. U malom broju preduzeća ovaj proces samo je započeo i uglavnom se izvršila procena vrednosti kapitala, koja je zbog stalnih inflatornih promena postala bespredmetna. Dakle, kod jednog broja preduzeća privatizacija je bila brza (i "duboka"), a kod drugog je vršena "plitka" privatizacija na širokom frontu. Zato drugi talas privatizacije treba da omogući završetak započetih procesa i prodiranje promene vlasništva u sve delove prirede.

Ali zajednička karakteristika procesa privatizacije u obe zemlje je da se nastojalo, do sada uglavnom, da se preuzme što više ekonomski obezvređeni i postanu privatna ili preko menaxerskog otkupa ili otkupom od strane svih zaposlenih. Organi upravljanja nastojali su da država ostane po strani i ne učestvuje u bilo kom obliku kontrole. A sama država nije smela da dopusti da dođe u takav položaj i ne sprema različitih mahinacija zaposlenih rukovodilaca i struktura.

I u Srbiji i u Makedoniji je došlo do pojave preduzeća sa novim statusom ali sa istom ekonomskom neefikasnošću kao i pre promene vlasništva i strukture.

Najveći nedostatak socijalizma, zbog kojeg je i propao, je naivni organi zovani procesa rada i rukovodilaca. A u prvoj fazi reformi ovi elementi su ostali nepromenjeni. To je dovelo do stagnacije i opadajućeg materijalnog proizvodstva, samim tim i društvenog proizvodstva, zaustavljanje investicionih aktivnosti, smanjenje broja preduzeća, stagnacija plata i penzija, povećanje broja socijalno ugroženih.

Naravno da ova situacija nije bez izlaza.

Nijedna zemlja tranzicije ne može izbeći početne teškoće. Ali proizvodnja ne sme da doživi stagnaciju i treba obezbediti odgovarajući program socijalne bezbednosti. To nisu uile ni Srbija ni Makedonija.

Zatim, neophodno je uspostaviti pravne zakone koji će ulivati poverenje i efikasno se sprovesti u život. Predmetni entiteti imaju zakone, investicione i tranzicione, ali njihova realizacija se dovodi u pitanje. Srbija je 1997. godine učinila dodatne napore, izmenila dosadawe norme, i više se da

Ili se u 1998. godini može desiti da nova re{ewa do` i ve svoju prakti -nu veri f i kaci ju.

Ovde ne}emo tra` i ti odgovor na pi tawe koje se ti -e i Srbi je i Makedoni je - kako organi zovati reforme u pri vredi , odnosno da li prestruktui rawe pri vrede sprovodi ti sa pri va ti zacojom i li posl e we, jer predmet ovog rada je uporedna ana li za zakonodavstava i wi hova real nost. Ono { to je si gurno, bez obzi ra na podnebcqe koje se sagl edava, je da novi usl ovi tr` i { ne pri vrede ne mogu postati stvarnost bez jasno def i ni sani h svoji nski h prava. U na{ i m usl ovi ma to zna-i da je neophodno stvori ti nove i nsti tucije i li reformi sati stare koje }e podr` avati tr` i { nu razmenu.

Sagl edavaju}i pozi ti vne norme srpskog i makedonskog zakonodavstva jasno je da su u pri meni oba mogu}a na-i na pre laska na ekonomiju pri vatne svoji ne: formi rawem novi h pri vatni h preduze}a (origi narni na-i n), i li pri vati zaci jom dr` avni h i dru{ tveni h preduze}a (deri vati vni na-i n). Probl eme i zazi va pri vati zaci ja dr` avni h i dru{ tveni h preduze}a, al i kako su ovi subjekti real nost ne mogu se jednostavno i zbri sati . Zato zakonodavci def i ni { u i posebne odredbe za wi h.

2. Karakteri st i ke pravne regul at uve u Jugosl avi ji

Svoji nska transformaci ja u SRJ regul i sana je savezni m i republ i -ki m zakoni ma.³ I zme|u odredaba koje oni sadr` e u o-avaju se bi tne razli ke. Najzna-ajni ja razli ka i zme|u dva republ i -ka re{ ewa je da je oprededeqewe crnogorskog zakonodavca da se u potpunosti onemogu}i zadr` avawe kapi tal a u dru{ tvenoj svoji ni , kao nevl asni -kog - anoni mnog obl i ka kapi tal a, u preduze}i ma. Dru{ tveni kapi tal kojem ni je odre|en vl asni k po nekom od model a def i ni sani h zakonom, prenosi se na f ondo ve (Fond za razvoj i druge f ondove u zakonom utvr |enoj razme ri).

S druge strane, ni savezni ni srpski zakon ni su i zri -i to propi sal i obavezno odre| i vawe vl asni ka kapi tal a. U preduze }i ma u Srbi ji zadr` ava se dru{ tvena svoji na i dru{ tveni kapi tal , { to je najo-i ti je pri pri meni model a prodaje akci ja ra di pri kupqawa dodatnog kapi tal a i li konverzi je duga u akci je.

³ Zakon o osnovama promene vl asni { tva dru{ tvenog kapi tal a (SI u` beni li st SRJ, broj 29/96), Zakon o pri vati zaci ji pri vrede (SI u` beni li st Crne Gore, broj 23/96), Zakon o svoji nskoj i upravqa-koj transformaci -ji (SI u` beni li st Crne Gore, broj 2/92 i 27/94), i navedeni zakon Repub- li ke Srbi je

Razlike u zakonodavstvu ma u SRJ postoje i kada su u pitanju akcije i na-ini njihovog ostvarenja, naročito akcije koje se besplatno dele, odnosno akcije koje se stižu pod povoljnim uslovima.

U Crnoj Gori predviđena je mogućnost "velike privatizacije" pod kojom se podrazumeva promena vlasništva u nekoj vrednoj grani, a koja se vrši na osnovu programa Vlade Republike Crne Gore. Ovom modelu sledi transformacija prema posebnom programu u Republici Srbiji. Pored ovog, uočava se veći broj modela privatizacije u Crnoj Gori nego u Srbiji.

Osnovna zajednička karakteristična saveznog i republičkih propisa je da se privatizacija sprovodi dobrovoljno (sa rezervom kada je u pitanju "velika privatizacija" u Crnoj Gori, ili privatizacija prema posebnom programu uz saglasnost Vlade Republike Srbije). Drugo, u obe federalne jedinice privatizacija se obavlja pod kontrolom i uz učestvovanje posebnih republičkih organizacija - Agencije, odnosno Direkcije.

3. Novi zakon o svojnskoj transformaciji Republike Srbije

Karakteristična Zakona o svojnskoj transformaciji Republike Srbije je sveobuhvatnost. Predmet svojnске transformacije je društveni i državni kapital.

Osnovno načelo privatizacije je autonomnost, jer preduzeće samostalno odlučuje da li će otpočetku svojnску transformaciju. Uz autonomnost ide i dobrovoljnost privatizacije. Pravi lo autonomnosti ima i jedan izuzetak, kada se transformacija vrši prema posebnom programu Vlade ili je neophodna saglasnost osnivača. A od dobrovoljnosti se odstupa kada preduzeće sa veći nskim društvenim kapitalom i pružava usluge za otvaranje stečaja. Tada odluku o svojnskoj transformaciji mogu doneti i poverioci koji imaju veći nsko potraživanje.

Transformacija preduzeća, koje je donela odluku o pokretanju promene vlasničke strukture, vremenski je određena. Naime, ovaj postupak teče u zakonom preciziranim rokovima za pojedine faze postupka. Međutim, kako je privatizacija neobavezna, to je i određeno i individualizovano, jer zavisi od momenta donošenja odluke da se pristupi procesu privatizacije.

Zakon o svojnskoj transformaciji daje pravo velikom broju lica da postanu akteri ovog postupka i ostvare akcije pod povoljnim uslovima. Primenom načela pravičnosti i

Zakon određuje i koja se prava mogu ostvarivati u višepreduzeća. Ni su zaboravljene ni akcionari koji su svoja prava ostvarivali po prethodnom zakonskom rešenju.

Ne sme se zaboraviti i na elojavnosti. Mogućnost kontrole procesa privatizacije predviđena je za istav tok postupka.

Zakon uvažava i na elojpravne sigurnosti, jer pri znaje prava stežena u postupku privatizacije izvršene prema ranije važećim propisima, svi mlaci koja su ta prava stekla.

U Zakonu o svojnskoj transformaciji zadržana je, u odnosu na prethodna normativna rešenja, osnovna karakteristika postupka pretvaranja društvene svojine u druge oblike svojine - dobrovoljna i kontrolisana privatizacije. Novina je u obaveznoj identifikaciji društvene svojine.

Novi zakon predviđamavi broj modela svojnске transformacije od prethodnog. Ali zato uvodi nove nažine, autonomni i transformaciju uz saglasnost osnivača. Sada je u proces privatizacije uključeni veći broj potencijalnih učesnika i stalaca akcija pod povoljnijim uslovima, i besplatno stalce akcija u određenom obimu. Ukoliko bi akcije ostale neprodane, prenosi le bi se na akcijski fond, žime društveni kapital neprodat u prvom i drugom krugu dobija svog titulara.

4. Preduzeće i promena vlasništva u Republici Makedoniji i Republici Srbiji

Zakon o transformaciji preduzeća sa društvenim kapitalom postavqa konture procesa privatizacije u Makedoniji. Wegove odredbe primaju se i skupina pri privatizaciju preduzeća u društvenoj svojini koja obavqaju pri vrednu delatnost.

Predmet privatizacije po ovom zakonu ne mogu biti preduzeća koja delatnost vrše javnim dobrima - vodom, žumama, zemljištem, i ako su to pri vredne delatnosti. I skupina su i preduzeća žija je delatnost organizovana i gara na sreću, kao i finansijske organizacije i organizacije za osigurawe.

Prema statističkim podacima Agencije Republike Makedonije, na dan 31.12.1992. godine u ovoj državi bilo je ukupno 1856 preduzeća u društvenoj svojini. Plan je da 1468 budu privatizovana, i to kao velika (više od 100), srednja (229) i mala (1069) preduzeća. Vrednost ovih preduzeća na isti dan kada je statistika vršena bila je 1,1 milijarda dolara SAD.

Zakonom o transformaciji preduzeća sa društvenim kapitalom određeni su različiti metodi (tehničke) privatizacije.

ci je, obzirom na to da li se radi o malom, srednjem ili velikom preduzeću.

Kriterijumi za pripadnost određenoj kategoriji preduzeća su: prosečni broj zaposlenih, godišnji prihodi zračeni brojem prosečnih mesečnih zarada, prosečna vrednost poslovne aktive koja se izračunava brojem mesečnih (bruto) zarada po radniku u prihvati Makedonije.

Tako je malo preduzeće ono koje ima manje od 50 zaposlenih, godišnji prihodi manji od 8.000 zarada, a prosečnu vrednost aktive veći od 6.000 zarada. Srednje preduzeće sa manje od 250 zaposlenih, godišnjim prihodom manjim od 40.000 zarada i aktivom manjom od 30.000 zarada, a veliko ima više od 250 zaposlenih, godišnji prihodi veći od 40.000 zarada i prosečnu vrednost aktive veći od 30.000 zarada.

Da bi jedno preduzeće bilo malo, srednje ili veliko treba da ispunjava najmanje dva od navedenih elemenata.

Zakon o svojnskoj transformaciji Republike Srbije primenjuje se na društvena preduzeća, javna preduzeća (akcionarska ili društva sa ograničenom odgovornošću) koja raspolažu društvenim ili državnim kapitalom i nisu transformisana po ranije važećim zakonima, i li su nastala kroz statusne promene spajanja ili pripajanja preduzeća različitih svojinskih oblika, kao i na zadruge ukoliko raspolažu delom i društvenim kapitalom i preduzeća koja su osnovala društvene organizacije - iji osnivači su fizička lica. Preduzeće u smislu ovog zakona je imati i zavisno preduzeće, kao oblik povezivanja preduzeća.

Poput makedonske regulative i u Srbiji je prihvaćen stav da ovim zakonom ne budu obuhvaćene banke, osiguravajuće i druge finansijske organizacije.

Ovaj drugi talas privatizacije treba da predstavqa nastavak prethodnog. Rezultati prve faze sprovođenja svojinske transformacije su dosta skromni. Kostur drugog talasa privatizacije treba da predstavqa model prenosa vlasništva na institucionalne investitore. Prelazno rešenje su možda holding kompanije kao privremene institucije koje bi pripremile preduzeće za prodaju i posredovale u prodaji.

Svojnsku transformaciju nemoguće je sprovesti bez nove uloge države u ovom procesu. Tu ulogu ne treba povesti u centralizacijom. Država treba i daće da promovira decentralizovanu privatizaciju u započetim transformacijama, propisima koji bi bili liberalniji, kao i razvojem odgovarajućih institucija i mehanizama.

Zakon o transformaciji Republike Srbije je prihvatilo

na-elo sveobuhvatnosti jer su njegovi m odredbama obuhva}eni svi obl i ci preduze}a. Razl oga za ovo je vi { e, ali je osnovni da previ { e vremena za sprovo|ewe pri vati zaci je nema. Srbi ja je dosta ~ekal a sa usvjavem novog zakona koji m bi se regul i sao postupak svoji nske transformaci je preduze}a. Ovo mo` e i mati i pozi ti vnog efekta, jer su se tokom protekl og peri oda mogli sagl edati nedostaci u drugi m zakonodavstvi ma zemaqa koje se nal aze u nama sl i ~ni m pri vredni m usl ovi ma. Ponu|en i usvojen jedi nstven tekst je dobro re{ ewe ne samo za preduze}a, ve} i potencijalne strane investitore jer se regul ati va nal azi na jednom mestu.

5. Model i i na~i ni t transformaci je preduze}a

Ve} je napomenuto da su Zakonom o t ransformaci ji preduze}a sa dru{ t veni m kapi t al om u Makedoniji odre|eni razl i ~i ti metodi (tehni ke) pri vati zaci je, obzi rom na to da li se radi o mal om, sredwem i li vel i kom preduze}u.

Mal a preduze}a mogu se pri vati zovati otkupom od strane svih zaposl eni h (otkup i de do 51% od vrednosti preduze}a, a ostatak u naredni h 5 godi na), i li prodajom i deal nog del a preduze}a (javni m ogl asom i li neposrednom pogodbom, odnosno di - rektni m pregovarawem sa kupcem).

Sredwa preduze}a mogu bi ti pri vati zovana prodajom i deal nog del a, otkupom preduze}a, prodajom preduze}a li ci ma koji preuzi maju upravqawe preduze}em, emi si jom akci ja radi dopunskog ul agawa i pretvarawem potra` i vawa poveri oca u trajan ul og.

Zakon o transformaci ji je za vel i ka preduze}a predvi deo pri vati zaci ju putem formi rawa Odbora o transformaci ji , u dogovoru preduze}a i Agenci je o transformaci ji preduze}a sa dru{ t veni m kapi t al om, pri ~emu se pri mewuju na~i ni predvi - |eni za pri vati zaci ju sredwi h preduze}a.

Pored navedeni h, zakon def i ni { e i tri dopunska na~i na - mogu}nosti za transformaci ju preduze}a. Ovi dopunski na~i ni pri vati zaci je mogu se pri meni ti kod svih preduze}a, bez obzi ra na wi hovu vel i ~i nu. To su: i zdavawe preduze}a pod zakup, prodaja svih sredstava preduze}a (kada dol azi do prestanka preduze}a) i transformasci ja preduze}a u ste~aju.

Dakl e, na~i ni postupak pri vati zaci je zavi se, pre svega, od vel i ~i ne preduze}a. Kako je ci q svake transformaci je vl asni ~ko prestruktui rawe koje se mani f estuje u statusni m promena, tako }e se sredwa i vel i ka preduze}a transformi sati u akci onarska dru{ tva, a mal a u dru{ tva sa ograni ~enom odgo-

vorno{ }u. Uz saglasnost Agencije, srednja preduzeća se mogu transformisati u društva sa ograničenom odgovornošću, a mala preduzeća u akcionarska društva.

Za razliku od makedonskog zakonodavstva, u Srbiji se neposredno ne pravi razlika među preduzećima obzirom na njihovu veličinu, odnosno broj zaposlenih. Svojniska transformacija u preduzeću vrši se izborom jednog ili više modela: prodajom akcija radi prodaje kapitala (sa ili bez popusta), prodajom akcija radi prikupljanja dodatnog kapitala (sa popustom), konverzijom duga u akcije poverioca (sa popustom).

Ipak, analizom mogućih načina transformacije preduzeća, uočavaju se tri grupe preduzeća, a to: mala i srednja društvena preduzeća koja se transformišu autonomno, srednja društvena preduzeća od strateškog interesa koja se transformišu po posebnom programu Vlade, i javna preduzeća koja se transformišu uz saglasnost osnivača.

Navedena vrsta podela preduzeća karakteristična je za uporedna zakonodavstva, posebno za tranzitorne prirede. Tako je nastala "mala i velika privatizacija" obzirom na mala i velika preduzeća, i različitost procedure i odvojenost pravne regulative koja definiše taj postupak.

Načinima koje se vrši svojniska transformacija su različiti. Tako razlikujemo autonomnu transformaciju (gde odluku donosi preduzeće samostalno), transformaciju prema posebnom programu (društvena preduzeća na čiji program transformacije saglasnost daje Vlada Republike) i transformaciju uz saglasnost osnivača (javna preduzeća čiji je osnivač Republika ili jedinica lokalne samouprave).

6. Subjektivni proces transformacije

U Makedoniji u procesu privatizacije mogu učestvovati domaća fizička i pravna lica i strana fizička i pravna lica. Zakonodavac je predviđeo odstupanje od ove sveobuhvatne odredbe.

Tako, preduzeće i drugo pravno lice koje u društvenom kapitalu učestvuje sa više od 30% od vrednosti preduzeća, ne može učestvovati u transformaciji drugog subjekta.

Takođe, pri navedenoj enumeraciji određeni su subjekti koji imaju pravo kupovanja akcija pod povoljnijim uslovima.

Poput rešenja iz srpskog zakona, preduzeće u početnoj fazi svoje transformacije treba da prenese 15% od društvenog kapitala Penzijskom fondu. Ove akcije imaju karakter prioriteta.

Saglasno zakonu, kao subjekti u privatizaciji mogu se javiti i raniji vlasnici, a koji imaju određeni vlasnički deo kapitala u preduzeću.

U Republici Srbiji nije neposredno definišano ko može učestvovati u procesu promene vlasništva. To se može zaključiti iz uvida u odredbe zakona. Dakle, ko učestvuje i šta dobija privatizacijom u Republici Srbiji?

Zaposleni u preduzeću imaju pravo prene kupovine u svom preduzeću, besplatne akcije u vrednosti od 400 DM za svaku godinu staža, akcije sa popustom 20%+1% za svaku godinu staža, akcije bez popusta.

Penzioneri imaju pravo na besplatne akcije u vrednosti od 400 DM za svaku godinu staža, akcije sa popustom 20%+1% za svaku godinu staža, akcije bez popusta, određene pogodnosti jer 10% akcija se uplaćuje Fondu PIO i vrši se dokapitalizacija Fonda PIO sa 25% novca.

Zaposleni u javnim službama mogu ostvarivati akcije u svim preduzećima, besplatne akcije do 400 DM za svaku godinu staža, akcije sa popustom 20%+1% za svaku godinu staža i akcije bez popusta.

Preduzeće najviše dobija samom promenom vlasničke strukture, dokapitalizacijom, konverzijom duga u akcije.

Strani investitori mogu ostvariti akcije bez popusta i akcije iz trećeg kruga uz nižu cenu.

7. Uloga kontrole u postupku transformacije preduzeća

Posebnu ulogu - kontrolnu ulogu, u postupku transformacije preduzeća u Srbiji ima Direkcija za procenu vrednosti kapitala. Ova institucija obrazuje se u sastavu Ministarstva za ekonomsku i vlasničku transformaciju i ima zadatak da:

- vrši kontrolu i verifikaciju procene vrednosti ukupnog kapitala i njegove strukture, kao i kontrolu na načinu njegovog iskazivanja u akcijama, odnosno udelima,

- vrši kontrolu i verifikaciju ponovne procene i ličevalorizacije procenjene vrednosti kapitala,

- vrši kontrolu postupaka svojinske transformacije.

Poput Direkcije u Republici Srbiji, u Makedoniji je definišana uloga Agencije za transformaciju preduzeća u društvenoj svojini. Polovišna uloga Agencije proizilazi iz zakona. Ona obavlja stručne i konsultantske poslove, a takođe ima pravo raspolaganja društvenim kapitalom u toku njegovog transformacije. Agencija ima svojstvo pravnog lica, samostal-

na je u svom delu i predstavqa "kvazi -vladi nu" i nsti tuci ju jer i ma javna ovl a{ }ewa.⁴

8. Tok procesa transformacije preduzeća

Proces transformacije preduzeća u Makedoniji odvija se u vi{e faza.

Prvo, u preduzeću se donosi odluka o transformaciji preduzeća. Inicijativu za dono{enje ove odluke ima, kao iskqu-ivo pravo, direktor preduzeća, nakon -ega odluku o transformaciji preduzeća donosi organ upravljaqa. Pri me}uje se da zakon pravi razliku u pogledu organa nadle`nih za dono{enje odluke o promeni vlasni{tva. U velikim preduzećima odluku priprema Odbor za transformaciju koji je na paritetnoj osnovi formiran od -lanova organa upravljaqa preduzeća i Agencije. I sama odluka se u ovim preduzećima (a {to ni je slu-aj sa malim i srednim subjektima, gde odluku donosi organ upravljaqa) donosi u saglasnosti sa Agencijom.

U drugoj fazi preduzeće izra}uje program ostvarivava pri vati zaci je. Prema odre|enim mogu}nostima, sredstva i veli-ka preduzeća mogu se transformisati u akci onarska dru{tva. Sredstva preduzeća, i zuzetno i uz saglasnost Agencije, mogu se transformisati i u dru{tva sa ograni -enom odgovorno{ }u. Na kraju, mala preduzeća transformisati u se u dru{tva sa ograni -enom odgovorno{ }u, a tako je kao i zuzetak i uz saglasnost Agencije, i u akci onarska dru{tva.

Sl ede}i korak je procena vrednosti preduzeća.

Nakon toga pripremaju se neophodni dokumenti: izve{taji o po{tovawu zakonskih normi o zaradama i dru{tevnom kapitalu, izve{taj o godi{wem ra~unu, izve{taj o proceni vrednosti preduzeća, izvodi z sudskog registra, podaci i dokazi o vlasni{tvu nepokretnosti. Svi ovi dokumenti, zajedno sa odlukom o transformaciji dostavqaju se Agenciji. U jednoj me|ufazi preduzeće je obavezno da objavi oglasi pozove rani je vlasnike preduzeća.

Agencija daje svoje mi{qewe o predlo`enoj transformaciji, nakon -ega Komisija Vlade zadu`ena za transformaciju donosi re{ewe u roku od 30 dana. Postavqa se pi tawe {ta ako Komisija ne da saglasnost za otpo-i wawe postupka transformacije. Zakonodavac u ovom slu-aju odstupa od poznatog na-el a "da }utawe admini straci je zna-i odobravawe". Naime, sredstva

⁴ Naum Gri zo, Bor-e Davi tkovski, Pri vati zaci ja vo svetot, Kumanovo, 1994, str. 156.

izvelika preduzeja ne mogu po-eti postupak promene vlasni-ke strukture kapitala bez izri-ite saglasnosti Komisije Vlade Republike Makedonije.

Odluka o po-etku procesa transformacije objavuje se u slubenom glasilu Republike, kao i u jednim od dnevnih novinai novi nama koje izlaze na jezicima nacionalnosti.

Preduzeje koje se transformisalo u akcionarsko društvo, odnosno u društvo sa ograni-enom odgovorno-}u je pravni sledbenik transformisanog preduzeja. Na ovaj na-in obezbe-|en je kontinuitet postojavai rada pravnog subjekta.

Naravno da je upis u sudski registar ovi h i zmena statusa preduzeja obavezan.

I preduzeje koje planirada sproveste svojnisku transformaciju po odredbama Zakona o svojnskoj transformaciji Republike Srbije treba da izvri prethodne pripreme. Redosled aktivnosti je i u ovom postupku bitan.

Neophodno je potpuno poznavawe regulative, utvrditi vawe prethodnih pi tawa, kao i pripremanje podataka koji su potrebni za dono-ewe odluka i dokumentacije radi procene vrednosti kapitala. Tek tada se pristupa proceni vrednosti kapitala preduzeja.

Program svojnске transformacije je slede}i korak, nakon -ega se donosi odluka o svojnskoj transformaciji. Ve}i broj preduzeja odlu-ije se za autonomnu transformaciju. Ovaj na-in ne mogu primeniti društvena preduzeja (kao i preduzeja sa ve}inski m dru-}tvenim kapitalom). Za njih je predvi|ena transformacija po posebnom programu. Javna preduzeja }e se transformisati uz saglasnost osniva-a.

Prikupqena dokumentacija dostavqa se Direkciji za procenu vrednosti kapitala.

Nakon ove faze sledi prodaja akcija ili ude|a, ili zakqu-ewe ugovora o pretvarawu potra`ivawu akcije ili ude|e. Preduzeje ima obavezu da posle svih ovi h aktivnosti izvri prenos neprodatih akcija Akcijskom fondu, prenos sredstava od prodaje kapitala Fondu za razvoj Republike Srbije, Republi -kom fondu za penzijsko i nvalidsko osigurawe zaposlenih i Republi -kom fondu za tr`i-}te rada, kao i da sa-ini predra-un tro-}kova postupka.

Zakon predvi|a mogu}nost obavljanja transformacije u postupku ste-aja. Ukoliko preduzeje autonomno ne donese odluku o po-etku transformacije, to mogu-}ni ti wgovi poveri-oci sa ve}inski m potra`ivawima kada su uslovi za ste-aj ispuweni.

Pre nego { to se zapo-}ne postupak u preduzeju treba ot-

kloni timelime u pogledu:

- oblika organizovanja preduzeća i podobnosti za svojn-sku transformaciju i

- vlasni kapitala, odnosno sredstava koje preduzeće koristi.

9. Stranica u procesu vlasničke transformacije

Stranica i njihov status u procesu privatizacije, u Srbiji i Makedoniji, nije neophodan način zastupčen u propisima. Istina, makedonski zakon naglašava da pod jednakim uslovima u procesu privatizacije uestvuju domaća i strana pravna fizička lica.

Zakon Republike Srbije daje prioriteta u sticanju akcija preduzeća uesnici u stvaranju društvenog i državnog kapitala, a to pod povoljnijim uslovima. Stranica mogu akcije državnog i društvenog kapitala sticati tek kad domaći akcionari steknu pravo da svojim akcijama raspolaze. Proces privatizacije u Srbiji odvija se u tri kruga. U prvom krugu domaća lica, za koja je ova faza rezervisana, imaju pravo na sticanje određenog seta besplatnih akcija. Stranica ovde se ne mogu pojaviti kao akcionari. Ona to ne mogu učiniti ni u prvoj fazi drugog kruga privatizacije kada domaća lica mogu sticati akcije sa popustom. U drugoj fazi drugog kruga transformacije, u prodaji akcija bez popusta, mogu uestvovati i strana i domaća lica (domaća lica koja su već stekla akcije pod povoljnijim uslovima ovde imaju pravo pre-e kupovine akcija, srazmerno nominalnoj vrednosti stečenih akcija). Vidi se da su prava stranih lica značajno ograničena u prvom i drugom krugu transformacije preduzeća. Uteha se može naći u -i wenci da je preduzećima koja su na ovaj način dobila nove vlasničke i te kako bi ti neophodan dodatni kapital, a koji u trenutnim uslovima priređivaju u Srbiji, može biti samo iz inostranstva.

Stranica je moguće uestvovati u procesu privatizacije i kroz model konverzije duga preduzeća u akcije kapitala, a oni koji su deponenti neisplaćene devizne (težve) imaju pravo zamene obveznica za akcije preduzeća.

Zakon o svojn-skoj transformaciji Republike Srbije ne ide do detačja definiciji položaj stranih lica u procesu privatizacije, oslanjajući se na odredbe Zakona o stvarima ulagawima, kojim je regulisano sticanje akcija stranog lica i

zakupu-ewe ugovora o kupovini akcija.⁵ I pak, obzirom na podatke o neophodnosti kapitala i to stranog, za pokretawe pri vrednog razvoja i sprovo|ewe ekonomskih reformi, treba vi { e pa` we posveti ti statusu strani h i nvesti tora.

10. Zakupu-na razmat rawa

I ako su vremenski procesi privatizacije i prestruktuirawa krenul i i u Srbiji i u Makedoniji skoro u isto vreme, ~i ni se da je vi { e pri mene do` i veo makedonski propis. Wegov osnovni zadatak - privatizacija preduze}a komercijalnim putem trebal o je da dovede do efikasnosti u poslovawu ovih subjekata, a ti me i do sti cawa poverewa stranog i nvesti tora.

Nakon pet godi na rezultati u Makedoniji su sl ede}i : oko hi qadu privatizovani h dru{ tvenih preduze}a sa oko 160 000 zaposlenih i zvani ~no potvr|enih, preko 30% radnosposbnog stanovni { tva i zvan ekonomskih procesa i ukupu-enih u program socijalne pomo}i .

Re{ ewe i movi nskih prava samo je prvi korak ka efikasnoj privatizaciji . Ali promena svoji ne sama po sebi ni je dal a o~ekivane rezultate. Posmatraju}i statisti ~ke podatke o broju privatizovani h dru{ tvenih preduze}a vi di se da je privatno vlasni { tvo u Makedoniji postal o domini rajue, ali si tuacija i pak ni je zadovoljavaju}a.

Pri vati zovana preduze}a nastala su uglavnom putem takozvanog menaxerskog otkupa ili otkupom od strane svih zaposlenih koji }e potpuno vlasni { tvo ostvariti vi { egodi { wim otplo}i vavem svog dela dr`avi . Naravno, u ovom procesu javio se i tehnolo{ ki vi { ak radnika, problem koji ni je re{ en ne samo u Makedoniji , ve} u svim rani jim republi kama biv{ e SFRJ.

Karakteristi ~no je i to da je upravqa~ki sl oj dr`avni h i dru{ tvenih preduze}a i skoristi o proces privatizacije da transferi { u svoja upravqa~ka prava u svoji nska. Ovo dovodi do revol ta u sl oju radnika koji su iskupu-eni i z mogu}nosti da ostvare svoj deo u svoji nskim transformacijama, a sve to dovodi do revol ta prema reformama i wihovog usporavawa.

Zakonski propisi o osnivawu preduze}a sa vrlo jednostavnom procedurom karakteristika su prve faze reformi u Jugoslaviji i Makedoniji . Ovo se naro~i to odnosi na Zakon o preduze}ima SFRJ iz 1988. godi ne. Na prvi pogled bio je to vrlo dobar potez. Osnovana su brojna preduze}a koja su mogla da

⁵ Zakon o strani mulagawima, Slu`beni list SRJ, broj 79/94 i 29/96.

obavqaju veliki broj delatnosti jer se posebni uslovi nisu zahtevali. Ali to je uglavnom i bilo sve. Qudi nisu bili stru-no osposobqeni za obavqawe tih delatnosti, a nisu se stekli ni neophodni dru{tveni uslovi (stabilna monetarna politika, rast proizvodwe i sl. i ~no). Zatim, ovo su bila uglavnom preduze}a sa par zaposlenih, tako da je samo oblik u kom su organi zovana (deoni ~arsko ili dru{tvo sa ograni ~enom odgovorno{ }u) podse}ao na razvijene tr`i{ne pri vrede.

[ta je donela promena zakonodavstava u Srbiji i Makedoniji i gde se nalazi proces privatizacije u ovim zemqama?

Privatizacija je nu`an proces. Sam postupak usvajawa zakona u Makedoniji trajao je oko dve godine, a kako je usvojen i pri mewuje se ni je pokazao pri metne rezultate.

Ostavqaju}i po strani politike okolnosti i promene u dru{tvenom sistemu, za-u|uje i nertan stav pri vrede kada je privatizacija u pitanju.

Srbija je u drugoj fazi, nakon prve koja je ostala nedovr{ena, a uve}i ni preduze}a i nezapo~eta.

Zajedni ~ke karakteristike koje su zatekle podru~je Balkana po~etkom devedesetih godina su socijalisti ~ki na-in pri vre|ivawa, vi soka otvorena ili pri kri vena i nflacija (zavisno od vremena). Privatizacija je u po~etku zastajala i zgl edala zastra{uju}e za pri vrednike, ali i same zakonodavce. Tr`i{na pri vreda je nu`nost, a kro~iti u wu bez radikalnih promena je nezamislivo. Privatizacija, odnosno prestrukturawe preduze}a je osnov svega. A u momentu kada je vi soka i nflacija i kada doma}i novac gubi vrednost, a s druge strane ja~a si va ekonomija, te{ko je izvr{iti procenu vrednosti preduze}a. U ovom periodu izgubqeno je dosta vremena. Dilema da li se u procesu tranzicije opredeliti za {ok terapiju ili gradualisti ~ki pristup gubi sve vi{e na va`nosti, jer je sve mawe vremena za ovaj drugi tip. Ali istina je da se sve zemqe pomal oboje {ok terapije, jer veruju da ona dovodi do velikih socijalnih i ekonomskih tro{kova.

Obzirom na vremensko trajawe u predmetnim dr`avama procesa privatizacije i same tranzicije, ne mo`e se ni govoriti o {ok terapiji. Zato treba imati u vidu mogu}e zamke gradualisti ~kog na~ina u sprovo|ewu promene vlasni{tva: nepostojawe jasnih vlasni ~kih prava i ka{wewe u prestrukturawu pri vrede, opasnost od vi sokih buxetskih defici tih i hiperinflacije, gubqewe podr{ke za sprovo|ewe radikalnih reformi, kao i gubqewe kreditibil iteta u zemqi i i nostranstvu.

Bez obzira da li sagledavamo prilike u Srbiji ili Makedoniji i stepen realizacije privatizacije u ovim zemqa-

ma, mo`e se zakqu~i ti da makroekonomska stabi l i zaci ja mora predstavqati prvi korak u transformaciji ka novom si stemu.

Rezultati dosada{ weg procesa pri vati zaci je u Makedoniji pokazuju da se ekonomski si stem ove zemqenazi na kraju l estvi ce u svetskim procenama. Subjektivno-objektivne okolnosti su tome dopri nel e. Najpre, dugogodi { we odsustvo pol i ti -kog konsensusa oko model a pri vati zaci je, a potom i nakon usvajawa Zakona o transfoprmaciji preduze}a sa dru{ tvenim kapitalom rezultati ostaju skromni. Tome je dopri nela i za-u|uju}a pasivnost i otpor u samoj pri vredi. Ali, koncept pri vati zaci je ni je dovoqno obrazl o` en ni organi ma upravqawa ni samim radnicima. Tako|e, i qudi koji treba da obavqaju procenu vrednosti kapitala preduze}a ni su na vreme obu-avani za taj posao, tako da se i kod wih stvorila odre|ena doza rezerve i otpornosti. Promena vlasni { tva do` i vqava stagnaciju i zbog slabe ekonomske mo}i same dr`ave.

Dosada{ wi poku{ aji da se re{ e probl emi u pri vredi pokazuju da se radi o zai sta ozbi qnim probl emima u kojima se nalaze Srbija i Makedonija. Ugl avnom se kasnil o sa merama koje je trebal o preduzimat i , i l i se probl em re{ avao parcijalno. Zato je zakonom Republi ke Srbije poku{ ano da se re{ e ove dil eme. U zakon su ugra|ena mnogobrojna op{ te pri hva}ena pravila, i z odredbi drugih zakona, koja su svojom upotrebom opravdal a svoje postojawe u praksi . Ono { to je pozitivno je da se svojinastavqau centar stru- ne i pol i ti -ke javnosti . Po prvi put se sre}emo sa idejom da reforma upravo po-i we sa promenom svojinski h odnosa. Zakonodavac je pro{ i rioro krug preduze}a na koje se odnosi zakon i znatno je poja-ao medij sku podr{ -ku, -i me }e sigurno probuditi ve}e i nteresovawe za reforme. Tako|e, dat je novi pristup proceni kapitala i precizirana je procedura vr{ ewa procene. Uspehu procesa pri vati zaci je trebal o bi da dopri nese i izrazi tati mul ativnost da preduze}e otvori i nastavi proces pri vati zaci je preko uvo|ewa pokl ona.⁶ Na ovo ukazuju i rezultati do koji h se do{ lo u Crnoj Gori .

Me| utim, ne mo`emo da se ne osvrnemo i na predloge koji su nejasni i ne mogu dovesti di pravi h re{ ewa. Ove "sl abosti " mo`emo smatrati strategijski m.

⁶ Uvo|ewe pokl ona i u javne slu`be mo`e odvesti do probl ema. S jedne strane, pri vati zaci ja javnih preduze}a zavisi od Vl ade, a s druge, pri vati zaci ja ni je obavezna. Tako|e, radnici u vanpri vredi nemaju jasan pregl ed kada treba da se ukqu-e u pri vati zaci ju. Na ovo pi tawe ukazuje i -i weni ca da pri vati zaci je del a PTT koja je i zvr{ ena ni je obuhvati la podel u akcij a radnicima

Re-eno je da je pokretawe postupka pri vati zaci je neobavezno, ~i me dru{ tveno preduze}e ostaje kao mogu}nost i ako takav obl i k preduze}a ne postoji ni gde u rani ji m soci jal i sti -- ki m zemqama, ni u Crnoj Gori . Argumentaci ja za ovakvo re{ ewe brani se ustavnom ravnopravno{ }u svi h obl i ka svoji ne. I stovremeno, vel i ki broj preduze}a odgovaraju}i m zakoni ma progl a{ en je dr` avni m i l i javni m preduze}i ma, a tako|e i Zakonom o svoji nskoj t ransf ormaci ji }e vel i ki broj dru{ tveni h preduze}a bi ti posebni m programi ma pri vati zovan. Ovo dovodi u pi tawe pri nci p ravnopravnosti svi h obl i ka svoji ne. Tako|e postoji i di l ema koji }e vl asni ~ki re` i m prevl adati : jasni (pri vatna i dr` avna svoji na) i l i }e se zadr` ati pol ovi ~no re{ ewe koje nudi i sam zakon. Jasno je da dru{ tvena i pri vatna svoji na ne mogu postojati u jednom preduze}u, al i mogu u pri vredi kao cel i ni .

Ovo pi tawe bi tno uti ~e na i zbor model a pri vati zaci je.

Uo~qi vo je da Zakon o svoji nskoj t ransf ormaci ji kapi t al a, a i makedonski Zakon o svoji nskoj t ransf ormaci ji preduze}a sa dru{ tveni m kapi t al om, i skqu-uju model podel e kapi t al a stanovni { tvu (vau-erski programi). Odbi jawe se u Srbiji ugl avnom tuma-i da se dru{ tvena svoji na mo` e otu| i vati samo po "tr` i { ni m vrednosti ma" i uvodi se obavezna procena kapi t al a. Al i , zakon omogu}uje samo odre|eni m sl ojevi ma, pri vi legovani m na ovaj na-i n, da dobi ju kao pokl on akci je u vrednosti od 400 DM za godi nu sta` a. ^i ni se da se na ovaj na-i n vr{ i di skri mi naci ja me|u gra|ani ma i ru{ i pri nci p jednakosti i soci jal ne pravednosti . To mo` e dovesti i do vel i kog broja proti vni ka pri vati zaci je. S druge strane, ne mogu se zaboravi ti pozi ti vni rezul tati u procesu pri vati zaci je do koji h se do{ l o u zemqama koje su pri meni l e model vau-era (^e{ ka i Sl oveni ja, na pri mer).

Zajedni ~ko obel e` je zakonodavstva i Srbije i Makedonije je nere{ avawe probl ema stare devi zne { tedwe. Nereal no je o~eki vati da }e se ovaj probl em re{ i ti putem konverzi je u akci je. Zakon na i zvestan na-i n favori zuje odre|ene grupe, zaposl ene i penzi onere, a ostavqa po strani ne mal i broj gra|ana - "stari h devi zni h { tedi { a". Na ovaj na-i n jo{ vi { e se gubi poverewe u svoji nski re` i m.

Ovde se ne pomi wu uporedni rezul tati posti gnuti u ostal i m zemqama u tranzi ci ji , ~i weni ca je da su uspeh i mal i programi pri vati zaci je koji su se bazi ral i na obaveznoj pri vati zaci ji putem prodaje i pokl ona stanovni { tvu. Ovakvi m programi ma sti ~e se poverewe u svoji nu, f i nansi jski si stem dr` ave i wegovo tr` i { e i znatno dopri nosi pri l i vu stranog kapi t al a.

Jugoslavija i Makedonija kao susedne zemlje upuštene su na saradnju. Ove balkanske i evropske države moraju poštovati i kriterijume Evropske unije. Iz tih razloga razmena i skustava je nužnost. Procesi privatizacije i prestrukturiranja privrede su osnovna pitanja ekonomskih reformi. Uporednom metodom može se doći do političkih predloga kojim putem ići u razvijenu tržišnu privredu.

Zakonodavstva Jugoslavije, još konkretnije Srbije i Makedonije imaju brojne slabosti. Metodološki promene vlasništva se razlikuju u pojedinačnim detaljima. Takođe, privatizuju se preduzeća u društvenoj, odnosno državnoj svojini. I subjekti koji učestvuju u ovom procesu su isti. Dakle, prostora za analizu i zajedničke zaključke ima. Naravno, to kada su u pitanju nova rešenja koja nudi predmetni zakon Republike Srbije. Uz zajedničke nedostatke i nerešenja, a veći navedena pitanja, mislim da je saradnja Jugoslavije i Makedonije tema budućnosti. Verovatno iz tih razloga zaključuje se Sporazum o trgovini između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Makedonije.⁷ Ovim sporazumom utvrđeni su uslovi bescarinske trgovine između SR Jugoslavije i Republike Makedonije, carinske beneficije, režim izvoza i uvoza roba, a u skladu sa pravilima Svetske trgovinske organizacije u cilju stvaranja zone slobodne trgovine najkasnije do 1. januara 1999. godine. Značaj ovog akta je ujedini da je ovo jedan od prvih dokumenata potpisanih između dve države nakon statsunih promena na prostoru makedonske SFRJ.

⁷ Savezna skupština, na sednici Većeg narodnog veća Republike Srbije 27. septembra 1996. godine donela je Zakon o potvrđivanju Sporazuma o trgovini između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Makedonije, koji je potpisan 4. septembra 1996. godine. Ukaz o proglašenju i Zakon o potvrđivanju sa tekstom Sporazuma objavljeni su u Službenom listu SRJ - Međunarodni ugovori broj 5, od 4.10.1996. godine, a odredbe Sporazuma primenjuju se od 7.10.1996. godine.

Dragana Radenković-Jocić, Niš

LEGAL ASPECTS OF THE PROCESS OF TRANSFORMATION OF ENTERPRISES IN YUGOSLAVIA AND MACEDONIA

Summary

Privatization in the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Macedonia is not a new issue. Property transformation in both countries is a basis for an essential transformation of their economy. However, property transformation is not a question of any formula, but rather a question of approach. It is hard to determine which model of property transformation is optimal. Nevertheless, clear property relations, protection of property and obedience of contracts are the characteristics which upturn the activities of both foreign and domestic investors. Two fundamental measures are essential for the accomplishment of structural market reforms. The first involves a change of the property structure, i. e. privatization. Market economy in which enterprises need no assistance of the state cannot possibly be created without privatization, which also applies to the attainment of a true and complete transformation of enterprises. Finally, without a appropriate transformation of enterprises, the Yugoslav and Macedonian economies cannot compete on the international market, which leads them to isolation and unproductivity, and consequently to economic backwardness as well as to the decline of living standards. The second involves a complete change in the philosophical apprehension of economy present in the operating patterns of both countries. Their governments must stop behaving as competitors to enterprises and must orient their authority towards the adoption of legal regulatory rules. The Law of Property Transformation of the Republic of Serbia, the Federal Law of Enterprises and the Law of Basic Property Transformation of Socially-Owned Capital, as well as the Law of Transformation of Enterprises with Socially-Owned Capital in the Republic of Macedonia serve as a basis for economical reforms in these countries. A comparative insight into the matter provides grounds to perceive the similarities between the economic situations of the said Balkan countries, as well as the possibilities for their cooperation as one of the ways to trigger the economic development in this geographical region.

Key words: property structure, transformation of enterprises, property transformation, market reform